

КАЗНА ДОЖИВОТНОГ ЗАТВОРА – РЕПРЕСИЈА, ПРЕВЕНЦИЈА ИЛИ НА КОРАК ОД ВРАЋАЊА СМРТНЕ КАЗНЕ

Айспиракџи: У овом раду ћемо се, као што произилази из самој наслова, бавити сврхом казне доживотной затвора, која постоје све присутнија у кривичном законодавствима држава свијета чиме заслужује посебну пажњу и у научним круговима. Поставља се питање да ли је њена сврха да дјелује превентивно, или је она „хумана“ замјена за смртну казну и зашто се толико ослањамо на ову казну са циљем да друштво „сачувамо“ од „непоправљивих“ учинилаца кривичних дјела. Неће бити могуће бавити се овом казном, а да се не допакнемо смртне казне. У раду ће бити фокус на разлозима увођења казне доживотной затвора у законодавства, као и пресудама Европској суду за људска права са циљем да се испити како је гледати овој суду о казни доживотной затвора. Допакнећемо се и Римској конвенцији која предвиђа могућност изрицања казне доживотной затвора, иако до сада није изречена. Након тога ћемо пажњу посветити кривичном законодавству Србије и измјенама Кривичног законика из 2019. године када је казна доживотной затвора враћена у законодавство, као и улози јавности на доношењу измјена. Посебна пажња биће посвећена ресоцијализацији осуђених на казну доживотной затвора, као и малољетницима и дјеци, односно биће ријечи о старосној граници за њихову кривичну одговорност.

Кључне ријечи: доживотни затвор, смртна казна, превенција, кривична одговорност, условни отпуст.

1. КАЗНЕ И ЊИХОВА СВРХА

Кад је у питању дефинисање казне, дефиниција коју наводи професор Стојановић у својој књизи по нама најбоље објашњава упориште за изрицање казне поштујући основна начела, гдје се помиње да је казна законом

* Мастер правник, ужа научна област кривично право, kbojana639@gmail.com.

предвиђена као репресивна мјера, којој је циљ сузбијање криминалитета, а која се примјењује према учиниоцу противправног дјела које је у закону предвиђено као кривично дјело, након што буде спроведен кривични поступак и донесена одлука је основ за извршење казне.¹ Као што се може примјетити не помиње се заштита друштва од опасног учиниоца, чиме се у посљедње вријеме правда изрицање казне доживотног затвора. Задњим измјенама Кривичног законика из 2019. године (у даљем тексту: КЗ) је унесен четврти елемент (чл. 42) у којем се помиње остваривање праведности и сразмјерности између учињеног дјела и тежине кривичне санкције, па можемо сматрати да посљедње измјене су као сврху кажњавања увеле у неком дјелу и мјешовиту теорију, умјесто раније релативне теорије. Но, оно што управо примјењује професор Стојановић у својој књизи то је смислено кад је ријеч о казни, али не и кад се говори уопштено о кривичним санкцијама.²

Подсјећања ради, под апсолутним теоријама се подразумева одмазда, односно враћање учиниоцу кривичног дјела истом мјером. Под релативним теоријама, како се у извору примјењује, када је кривично дјело већ извршено, циљ је да се спријечи понављање извршења кривичних дјела у будућности, сврха казне кроз њено прописивање је упозорење и застрашивање и примјењује се у циљу доказивања озбиљности и одлучности државе, те с намјером да се учинилац кривичног дјела одврати од даљег кажњивог понашања.³

Надаље, кад бисмо покушали дефинисати казну доживотног затвора могли бисмо рећи да се под овом казном подразумева казна затвора, која предвиђа да лице за које се установи кривична одговорност и буде осуђено на казну доживотног затвора и исту издржава (до краја живота), изузев у случају ако буде помиловано, амнестирано, условно отпуштено раније или се на неки други начин првобитна казна преиначи у казну затвора одређеног трајања.

Кад је ријеч о општој сврси прописивања кривичних санкција можемо рећи да се путем генералне и специјалне превенције утиче на сузбијање вршења кривичних дјела којима се угрожавају или повријеђују заштићена добра у оквиру кривичног законодавства.

Под генералном превенцијом се подразумева утицај на друштво, да друга лица не чине кривична дјела, посебно она лица која су склона вршењу кривичних дјела и захваљујући казни одустају од намјере да изврше кривично дјело, док специјална подразумева само извршење казне, гдје се покушава утицати на учиниоца да више не чини кривична дјела примењујући различите методе. Данас се поставља питање у којој мјери се

1 З. Стојановић, *Кривично право - општи део*, 19. издање, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2012, 247.

2 З. Стојановић, *Кривични законик : према стању законодавства од 1. децембра 2019. године : нова решења у Кривичном законнику Србије*, Службени гласник, Београд, 2022, 38.

3 М. Бабић, И. Марковић, *Основи кривичној права : општи и посебни део*, 1. издање, Факултет за безбједност и заштиту, Бања Лука, 2008, 180–181.

постиже овај ефекат, посебно кад је ријеч о специјалној превенцији, будући да је према статистичким подацима број *јоврајника* у порасту.

2. КАЗНА ДОЖИВОТНОГ ЗАТВОРА

2.1. Казна доживотног затвора у Европи

У наставку ћемо покушати доћи до одговара, зашто је првобитно уведена казна доживотног затвора и показати како се сврха кажњавања промијенила у односу на раније уз посебан фокус на поштравање кажњавања као вида превенције, након тога ћемо се бавити праксом различитих судова.

На самом почетку се може примјетити да су разлози за увођење казне доживотног затвора након Француске револуције тицали се стварања грађанског друштва, хуманијег друштво пратећи став Чезара Бекарија (Cesare Beccaria), али то свеједно није допринијело да се укине смртна казна у Француској⁴. Данас се поставља питање да ли је Бекарије и стварање јаког аболиционистичког покрета или развој људске свјести довео до укидања смртне казне у великом броју савремених кривичних законодавстава.

Бекарија је као што је познато критиковао правосудни систем залажући се за начело законитости и легитимности, критикујући санкције, прије свега смртну казну. Истовремено је сматрао да казна мора бити једнака за све и да мора бити сразмјерна, примјењивана без изузетка, хитна, јавно изрицана и да се води рачуна о индивидуализацији, која је видљива кроз лични карактер.⁵

Кривична законодавства Европе су сљедећи примјер Француске увела казну доживотног затвора, што је услиједило као реакција на дотадашњу примјену свирепих и окрутних казни, гдје су биле доминантне тјелесне казне, у појединим државама разне врсте сакаћења и смртна казна са различитим начинима извршења. То је довело до тога да казна доживотног затвора буде општеприхваћена и добије у том периоду широку примјену у пракси. Такође разлог за изрицање ове казне треба тражити и међу осуђеним лицима (*јоврајницима*), јер се управо из тога разлога указала потреба за друштвеним реаговањем на таква противправна понашања у циљу да се сузбије њихово понашање и таква лица удаље из друштва.

Кад причамо о данашњој ситуацији и важећим прописима треба споменути ратификацију Протокола број 6 Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода из 1983. године, којом се у 1. члану прописује укидање смртне казне. Управо на основу консензуса држава чланица Савета Европе се забрањује смртна казна, у циљу заштите људских

4 Занимљив податак да је у Француској посљедње извршење смртне казне - гиљотином било 1977. године, а посљедње јавно 1939. године.

5 Ђ. Игњатовић, *Криминологија*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2021, 64.

права,⁶ док се раније у члану 2. ЕКЉП није забрањивало извршење смртне казне по пресуди суда уз поштовање начела законитости.

Један важан институт, који је у вези са казнама је условни отпуст. Условни отпуст бисмо могли дефинисати као кривичноправни институт који суспендује казну, што подразумева да се дио изречене казне неће извршити, осим у случају кад учинилац за вријеме провјере учини ново кривично дјело, у супротном ако не дође до опозива сматра се да је осуђени издржао казну.⁷

Према једном истраживању које је спроведено од 2014. године процјењује се да у свијету 479 000 људи издржава казну доживотног затвора, и поменута казна доживотног затвора је у вријеме истраживања била прописана у 183 од 216 држава. У закључцима истраживања се примјећује да се казнена политика поштрава па тако Пољска је институт условног отпуста промијенила са 25 година на 35 година затвора уз надзор до краја живота над онима који ослобођени, док је у Никарагви 2021. године одобрена казна доживотног затвора умјесто раније максималне казне у трајању од 30 година. У истом чланку се помиње како у Србији није предвиђен условни отпуст мислећи не за сва кривична дјела за која се може изрећи казна доживотног затвора, даље у Колумбији је у вријеме истраживања се настојало увести казну доживотног затвора за кривична дјела против полног интегритета, у којима су жртве малољетна лица, док се у Енглеској и Велсу предлаже доживотна казна за убиство са „предумишљајем“ у којима су жртве дјеце. Други дијелови свијета поштравају казнени политику кад је ријеч о трговини наркотицима (Нови Зеланд, Хонг Конг, Филипини). Држава у којој је највећи број осуђених лица која издржавају ову казну су САД, при чему статистички подаци показују да је свака седма особа, која издржава казну затвора осуђена на казну доживотног затвора и није предвиђен институт „обавезног“ условног отпуста дјеци који издржавају казну доживотног затвора. Но, након пресуде Врховног суда САД из 2017. године ради се на промјени, што је видљиво из чињенице да су двадесет четири савезне државе забраниле изрицање казне доживотног затвора према дјеци без могућности условног отпуста.

Кад је ријеч о условном отпусту у 65 држава свијета није предвиђена могућност изрицања условног отпуста у случају издржавања казне доживотног затвора. Услови приликом издржавања казне затвора говоре о великом

6 Уз напомену да је посљедња смртна казна у Европи извршена 1997. године, ако не рачунамо Бјелорусију, гдје је изречена 2017. године. Од 2013. године друге државе су из свог законодавства укинуле смртну казну, но Русија има прописану ову казну у свом Уставу, али је не примјењује, док је казна доживотног затвора предвиђена у већини кривичних законодавстава држава у Европи. Међутим, након недавно извршеног терористичког напада руска Дума размишља о враћању смртне казне у кривично законодавство, за извршено кривично дјело тероризма. Истовремено, како Руска Федерација више није у Савјету Европе не постоје препреке да се то и учини.

7 Г. Илић, „Маргиналије о казни доживотног затвора, условном отпусту и људским правима“, *Казнена реакција у Србији IX гео* (ур. Ђ. Игњатовић), Правни факултет, Универзитет у Београду, Београд, 2019, 123–142, 138.

броју смртних случајева лица која издржавају казну, па је тако у Украјини у периоду од 2010. до 2018. године 256 осуђених преминуло у затвору, а исто представља шестину укупног броја лица осуђених на доживотну казну затвора.⁸

Статистика је, можемо рећи, на страни казне доживотног затвора, па тако 85% држава и посебних територија у свијету имају у својим законодавствима казну доживотног затвора, а остатак казну дуготрајног затвора.⁹

Ако погледамо државе на Балкану засада Хрватска нема казну доживотног затвора, али има казну дуготрајног затвора, иако је било помена о увођењу казне доживотног затвора у случају *Паравиње*,¹⁰ као и Црна Гора и Федерација БиХ, док у Републици Српској постоји казна доживотног затвора након извршених измјена из 2021. године, чак још увијек и смртна казна прописана у члану 11 Устава Републике Српске, иако је Уставни суд БиХ донио одлуку којом се укида смртна казна крајем 2019. године, она још увијек није прошла кроз законску процедуру у Републици Српској и званично постоји, иако се не примјењује.

Поред тога казна доживотног затвора према извору из ранијег периода није била предвиђена, кад је ријеч о европским државама поред поменутих држава још у Норвешкој, Португалу, Словенији и Шпанији,¹¹ да би у међувремену 2008. године Словенија вратила ову врсту санкције за кривична дјела против човјечности (геноцид, ратни злочин, злочин против човјечности и агресија) и за (најмање два) кривична дела умишљајног убиства,¹² а Шпанија 2015. године. Као држава у којој није прописана казна доживотног затвора помиње се и Исланд.

Треба напоменути како казна доживотног затвора није у супротности са Европском конвенцијом за људска права и слободе (у даљем тексту: ЕКЉП), али се осуђени на ову казну без могућности условног отпуста позивају на члан 3, ЕКЉП, којим је предвиђено да нико неће бити подвргнут тортури, нељудском или понижавајућем поступку или кажњавању.¹³

8 Life imprisonment “ <https://www.penalreform.org/global-prison-trends-2021/life-imprisonment/>, asp, 15. март 2024.

9 Д. Радуловић, „Дуготрајни или доживотни затвор“, *Ревизија за криминологију и кривично йраво*, 1-2/2020, 83.

10 Случај Д.П који је оптужен да је 2014. године покушао силовати, а који је убио А.Б., осуђен је на двадесет година затвора.

11 *Alternatives to the death penalty: the problems with life imprisonment*, Penal Reform Briefing No 1 • 2007(1) P, ISSN: 1993-0526, 3.

12 К. Филипчић, *Life imprisonment in Slovenia*, Правни факултет, Универзитета у Љубљани, 2019. 226. https://www.researchgate.net/publication/338879908_Life_imprisonment_in_Slovenia, 13. март 2024.

13 New factsheet on life imprisonment and the ECHR, <https://www.coe.int/en/web/portal/-/new-factsheet-on-life-imprisonment-and-the-echr>, asp, 15. март 2024.

Случај *Винйер йроийив Велике Бријаније* који се нашао пред Европским судом за људска права и слободе, у којем је Велико вијеће у случају који се тиче тројице осуђених на казну доживотног затвора у Уједињеном Краљевству: Цереми Бамбер

Да питање условног отпуста није питање код којег се може заузети јасан став говори у прилог одлука Великог Вијећа Европског суда за људска права из 2017. године, само четири године након пресуде *Винтер против Велике Британије* гдје у случају *Хачинсон против Велике Британије* Европски суд за људска права стаје на становиште да не постојање могућности за условни отпуст у случају издржавања казне доживотног затвора није у супротности са чл. 3 ЕКЉП, наводећи поново услове под којима министар правде може да ослободи осуђеног.¹⁴

Не треба заборавити поменути и случај Андерса Брејвика (Anders Breivik), који је убио 77 људи и ранио 240, при чему је доказана његова урачунљивост, а он током суђења није показао кајање, већ жаљење што није убио и више и који је 2012. године осуђен на казну затвора од 21 годину. Овај случај је битно поменути због чињенице да је у вријеме изрицања казне имао 33 године (односно да ће приликом могућег ослобађања имати 54 године) и да се његово пуштање преиспитивало 2022. године, но суд је одбио захтјев, али и због тужбе, коју је недавно поднио Брејвик Европском суду

осуђен за убиство усвојитеља, његове сестре и њено двоје мале деце 1985. године, Питер Мур осуђен за убиство четворице мушкараца 1995. године и Даглас Винтер осуђен за убиство своје жене 2008. године, пошто је већ био осуђен за убиство радних колега 1996. године одлучило да мора постојати сигуран механизам на основу којих се врши ревизија казни доживотног затвора (што не значи аутоматски да ће и бити ослобођени), будући да правосудни систем Велике Британије не предвиђа могућност вршења ревизије. Заправо они могу бити ослобођени само у случају „*иомиловања*“ министра правде и то ако се докаже да осуђени болује од неизлијечиве болести и смрт ће наступити врло брзо или је физички услијед болести озбиљно онеспособљен, или је ризик од поновог извршења кривичног дјела посебно сексуалне или насилне природе минималана, затим ако би даље затварање смањило животни вијек осуђеном, или ако постоји адекватан аранжман за њега и третман затвореника ван затвора и као посљедњи разлог се наводи ако ће пријевремено пуштање на слободу донијети значајну корист затворенику или његовој породици. Наведена пресуда је изазвала бурну реакцију јавности у Великој Британији при чему је чак затражено повлачење потписа Велике Британије из ЕКЉП уз напомену да већина људи и данас подржава смртну казну у Великој Британији.

European Court of Human Rights rules that irreducible life sentences violate human dignity, <https://www.hrlc.org.au/human-rights-case-summaries/2017/8/23/european-court-of-human-rights-rules-that-irreducible-life-sentences-violate-human-dignity>, asp. 15. март 2024.

Case Watch: European Court Ruling on Life Sentences Sets New Standard, Marion Isabel od 19. јула. 2013. <https://www.justiceinitiative.org/voices/case-watch-european-court-ruling-life-sentences-sets-new-standard> asp. 15. март 2024.

- 14 The European Court of Human Rights reverses its position on the UK's life-sentencing regime, *Hutchinson v. the United Kingdom* (application no. 57592/08) [2016] ECHR 021 (January 2017) <https://www.hrlc.org.au/human-rights-case-summaries/2017/8/23/the-european-court-of-human-rights-reverses-its-position-on-the-uks-life-sentencing-regime> asp. 15. март 2024.

за људска права тужећи Норвешку због третмана у затвору, у погледу тога што казну издржава изолован од других, која је такође одбијена.

Римски статут као један општеприхваћени правни извор предвиђа у чл. 77, ст. 1, тч. б могућност да се изрекне казна доживотног затвора, уколико је лице осуђено за најтежи облик кривичног дјела из надлежности Суда и уколико ову казну оправдавају одређене околности у вези са личношћу окривљеног.

Надаље, кад се погледа званичан сајт Међународног кривичног суда може се доћи до следећих података, да није изречена нити једна казна доживотног затвора већ су до сада изречене следеће казне затвора: Томас Лубанга Дило (Thomas Lubanga Dyilo - казна затвора 14 година, издржао казну), који је заправо био први осуђени пред овим Судом, Ал Махди (Ahmad Al Faqi Al Mahdi - казна затвора 9 година, издржао казну), случај Бемба и други (Jean-Pierre Bemba - издржали казну), Жермен Катанга (Germain Katanga - казна затвора 12 година) и Доминик Онгвен (Dominik Ongwen – казна затвора 25 година).¹⁵

2.2. Казна доживотног затвора у Републици Србији

Кад је ријеч о историјату ове казне у Србији потребно је рећи да је ова казна постојала у деветнаестом вијеку уз смртну казну и тјелесне казне. Назив, који се често користи за доживотни затвор је *робија*, коју је управо предвиђао КЗ Краљевине Југославије из 1929. године, при чему је могла бити доживотна, али и временски ограничена на период од једне до двадесет година, да би од 1951. године егзистирала смртна казна, поред строгог затвора и затвора, али уз могућност да се смртна казна замијени казном строгог затвора у доживотном трајању. Устав из 1974. године није познавао казну доживотног затвора ни у изворном облику, нити као замјену за смртну казну, већ се искључиво могла изрећи казна затвора у трајању од 15 година.¹⁶

Смртна казна је укинута на државном нивоу 1992. године, док ће из федералних закона измјенама КЗ бити дефинитивно укинута 26. фебруара 2002. године, да би и Устав Републике Србије из 2006. године изоставио ову врсту казне.

Изнијећемо једно запажање прије него усмјеримо пажњу на измјене КЗ из 2019. године, а то је како је наглашена тежња јавности за одмаздом, коју треба спровести над учиниоцем кривичног дјела. Тврдња је на мјесту, ако је судити према последњим догађајима у Србији, али и према извору из 2015. године из којег је видљиво да је велики број грађана заинтересован

15 International Criminal Court, https://www.icc-cpi.int/cases?f%5B0%5D=accused_states_cases%3A358&field_defendant_t=All, asp.14. март 2024.

16 Т. З. Симовић, *Казна доживотног затвора у Републици Србији: дипломски рад*, Факултет безбедности, Београд, 2020, 3.

за увођење смртне казне, чак иако би то значило за Србију да буде искључена из Савјета Европе.¹⁷

Сад ћемо се посветити измјенама КЗ из 2019. године, којима је уведена казна доживотног затвора и спорним питањима у вези са условним отпустом.

У законодавству Србије, казна доживотног затвора је предвиђена како је поменута након извршених измјена 2019. године, у члану 44а гдје је прописано да се ова казна може прописати уз казну затвора за најтежа кривична дела и најтеже облике тешких кривичних дела, те је већ сљедећим ставовима прописано да се не може изрећи лицу које није навршило двадесет једну годину живота и у случајевима када постоји законска могућност ублажавања казне из чл. 56, ст. 1, тч. 1, односно кад постоји неки основ за ослобађање од казне. Из одредби члана 44а је видљиво да се казна доживотног затвора прописује изузетно за најтежа кривична дјела и најтеже облике кривичних дјела и при томе уз њу мора бити предвиђена могућност да се алтернативно изрекне казна затвора у одређеном трајању, чији је максимум постављен на 20 година. Измјенама закона из 2019. године, поменута казна је замијенила дотадашњу казну затвора у трајању од 30 до 40 година.

Треба истаћи како ово није први покушај да се казна доживотног закона унесе у законодавство Србије, било је покушаја још 2005. године, али се одустало. Исто потврђује податак који се наводи у извору да је стручна јавност 2016. године била за увођење казне доживотног затвора, па се одустало, док је унесена у КЗ 2019. године без озбиљне дискусије, посебно кад се узме у обзир да увођење казне није урађено јер се претходна показала неефикасном, већ је циљ само да казна буде строжија.¹⁸

Такође, како професор Ђоровић наводи у свом раду прекратак је период од замјене смртне казне казном затвора у трајању од 30 до 40 година, да би се могло испитати какви су ефекти произашли из примјене те казне, а уз то треба напоменути да казна затвора у трајању од 30 до 40 година није била предвиђена као посебна казна, већ као посебан распон казне затвора за најтежа кривична дјела, односно најтеже облике тешких кривичних дјела.¹⁹ И то нас као и увијек води до проблематике честе промјене кривичног законика, гдје се не стижу испитати резултати пријашњих одредби.

На питање коме да припишемо у заслугу што је ова врста казне успјешно уведена 2019. године, можемо прије свега пажњу усмјерити у јавност, медије и Фондацију «Тијане Јурић»²⁰, који су вршили снажан притисак да

17 Д. Коларић, „Доживотни затвор: *pro et contra*“, *Правни животи: листи за јавна мишљења и право*, 9/2015, 645.

18 З. Стојановић, *Кривично право*, 11. измењено изд., Службени гласник, Београд, 2022, 127.

19 Е. Ђоровић, „Доживотни затвор и условни отпуст у кривичном праву Србије: нека питања и дилеме“, *Ревизија за криминологију и кривично право*, 1/2021, 70-71.

20 Фондацију „Тијана Јурић“ је основао отац малољетне Т.Ј. коју је у ноћи између 25. и 26. јула 2014. године отео Д.Ђ. сексуално злостављао и тијело Т.Ј. пронађено је 12 дана након тога на сметљисту недалеко од мјеста отмице.

дође до увођења ове казне у законодавство. Иницијативу за измјене и допуне КЗ РС је потписало 158 460 грађана, чак више од 35 судија и више од 150 затвореника Централног затвора.²¹ Оно што је недвосмислено добро проишло из иницијативе Фондације је да полиција креће одмах у потрагу за несталим дјететом, те није потребно као раније да се чека између 24 и 48 часова.

Треба истаћи да је стручна јавност имала подијељено мишљење приликом увођења ове казне 2019. године, па су тако једни били противници идеје увођења ове казне у законодавство, други су сматрали да је сасвим у реду увести ову казну и без могућности да се предвиди условни отпуст, а трећи су условљавали увођење ове казне условним отпустом.²²

Питање условног отпуста код казне доживотног затвора је спорно из два разлога због таксативно наведених дјела за која се не може дозволити условни отпуст и што је условни отпуст могућ након што буде издржано 27 година казне затвора. Прво је спорно, јер се на списку нису нашла сва дјела за које се може изрећи казна доживотног затвора, већ само сљедећа кривична дјела (тешко убиство дјетета или бремените жене, најтежи облици кривичног дјела силовања у случају када наступи смрт пасивног субјекта или силовање дјетета, обљуба над немоћним лицем код којег наступи смрт пасивног субјекта или обљуба над немоћним дјететом, обљуба са дјететом код које наступи смрт дјетета и обљуба злоупотребом службеног положаја у случају када наступи смрт дјетета). Што и данас представља разлог за дискусију и нагађање на основу чега су само ова кривична дјела издвојена, уз то немогућност изрицања условног отпуста је у индиректној вези са чл. 3 Европске конвенције о заштити људских права и слобода. Стандард и став Европског суда за људска права након пресуде *Винџер и други против Велике Британије „йройисује“* да се условни отпуст може дозволити након издржане казне затвора 25 година, док је у законодавству Србије прописано 27 година. Но, како смо у претходном тексту видјели у другом случају пред истим судом је донесена другачија одлука.

Ако говоримо о забрани примјене условног отпуста на одређен број дјела и вратимо се 2013. годину, кад је донесен Закон о посебним мјерама за спријечавање вршења кривичних дјела против полне слободе према малољетним лицима, који је познатији као «Маријин закон»,²³ којим су предвиђени случајеви кад се не може дозволити услови отпуст и кад упоредимо са измјенама КЗ из 2019. године ствари ће постати јасније.

21 Т. З. Симовић, *op. cit.*, 3.

22 Д. Димовски, М. Вујачић, М Јовановић, „Доживотна казна затвора – законодавство Србије и међународни стандарди“, *Правна ријеч*, 2019. 111.

23 „Маријин закон“ се односи на случај из 2010. године, у којем је М.О. комшија дјевојчице М. Ј. (стара 8 година) одвео је у своју кућу силовао и након тога убио и закопао у своје двориште. Оптужени је ухапшен убрзо и преминуо је у својој ћелији кроз неколико мјесеци. <https://www.dnevnik.rs/hronika/mestani-ledinaca-i-posle-13-godina-pamte-jeziv-zlocin-mladen-brutalno-silovao-i-ubio> 15. мај 2024.

Оно што је додатно спорно је чињеница да се не може условно отпустити осуђени у ситуацији кад је основно дјело извршено са умишљајем и наступила смрт услјед нехата учиниоца, а може осуђени за дјела која су извршена са умишљајем као што су врло специфична кривична дјела из групе: кривична дјела против човјечности и других добара заштићених међународним правом или кривична дјела против уставног уређења и безбједности Републике Србије, којима свака држава посвећује посебну пажњу.

Можда једна таква одредба посматрана из неког другог угла и не изгледа толико битно, управо из разлога што нико не гарантује да ће осуђено лице бити пуштено на слободу, али гарантује нешто друго да ће бити лакше обезбједити дисциплину код осуђеног лица. У случају да не постоји могућност да се преиспита изречена казна и замијени условним отпустом имамо ситуацију да затвореник не жели да учествује у програмима, јер нема мотивацију да поштује правила, сматрајући да ништа не може бити горе од казне, која му је већ изречена.

Забрана примјене института условног отпуста код одређених кривичних дјела, упркос томе што задовољава јавност и тиме стиче легитимност је како смо већ раније поменули у супротности са ставом и праксом Европског суда за људска права. И тиме добијамо, да у КЗ имамо одредбу, коју судија у случају да примјени и изрекне казну доживотног затвора може очекивати да ће се његова одлука наћи пред Европским судом за људска права и може бити оборена.

С друге стране, како се наводи у једном од извора, а што потврђује размишљање са почетка, евидентно је да се казна затвора показала неефикасном, јер не постоје докази да специјална превенција даје резултате, па су се почеле тражити алтернативе казни затвора, јер се затварањем осуђеног лица постигло једино његово удаљавање од друштва, владајућих друштвених норми и нормалног живота на слободи.²⁴

Из наведеног произилази како и помиње професор Стојановић у свом раду да постоје учиниоци, гдје друштво од њиховог даљег вршења кривичних дјела може да се заштити једино кроз њихову изолацију, што ће рећи кроз казну затвора. Баш како се наводи даље у раду основ за изрицање казне доживотног затвора треба бити тежина извршеног дјела и степен кривице,²⁵ а ми смо евидентно замијенили мапу за територију, зато што из горенаведеног произилази да учиниоца изричемо казну затвора, јер је опасан, а опасност је заправо основ за изрицање мјера безбједности. Наведено нас води до закључка да се извршење казне не ради у складу са сврхом, а то је да буде изречена у циљу сузбијања криминалитета, а не заштите друштва од опасног појединца. Предвиђање овако строге врсте казне, служи

24 З. Стојановић, „Систем казни у кривичном праву Србије и потреба његовог даљег усавршавања“, *Казнена реакција у Србији, V гео* (ур. Ђ. Игњатовић), Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2015, 4.

25 *Ibid.*, 7.

само да би се друштво заштитило од опасног учиниоца, до којег се не може допријети ни на који други начин, јер се у затворским установама не успијева постићи утицај на појединца.

За одлучивање, каква је будућност казне доживотног затвора у Републици Србији треба примјетити измјене чл. 42 КЗ. На прву би могло изгледати да се није нешто значајно промијенило у односу на ранију сврху кажњавања која подразумеива спрјечавање учиниоца да чини кривична дјела и утицај на њега да убудуће не чини кривична дјела, што је специјална превенција. С друге стране, утиче се и на друге да не чине кривична дјела, кроз изражавање друштвене осуде, јачање морала и учвршћивање обавеза да се поштују закони, што је вид генералне превенције. Међутим, након последњих измјена из 2019. године треба водити рачуна како се у извору наводи да не дође до изрицања казне у сврху одмазде, враћања зла за учињено зло, већ да се води рачуна о принципу праведности и сразмјерности,²⁶ између учињеног дјела и тежине кривичне санкције.

Оно што је посебно проблематично, а што се показало и на увођењу казне доживотног затвора је превелики притисак јавности, који трпе у првом реду судије, чиме се нарушава начело независности судија, а затим се утиче много и на све гране власти како би се одређена дјела, али и санкције унијеле у законодавство.

Грађани кроз извјештавање новинара медија стичу представу о раду судова и наведено не узрокује проблем док се не појави случај који сувише привуче пажњу након којег јавност почне вршити притисак на судове приликом доношења одлуке, а чему додатно помаже сензационалистичко новинарство. И то се циљано бирају случајеви из групе против полног интегритета и против живота и тијела у којима су жртве дјеца или малољетници, посебно ако је ријеч о продуженим кривичним дјелима и вишеструким повратницима. У таквим ситуацијама слику о раду судова и очекивањима која се стварају формирају јавно мјење, а оно се формира кроз непрофесионализам при чему се у јавности износе детаљи случајеви у току поступка, али и кроз изношење властитих мишљења, која углавном представљају некритички став.

Уз то према неким истраживањима које помиње ауторка дужи низ година се сматра да судови изричу преблаге казне и да сувише воде рачуна о правима окривљеног у поступку,²⁷ а не жртве. Разлог томе треба тражити или у професионалности или опет у страху од могућег побијања пресуде како од стране вишег суда, тако и Европског суда за људска права, како је раније поменуто. Ове измјене су у многоме отежале рад судова, гдје судија има опцију да изрекне казну затвора од 20 година или да изрекне казну доживотног затвора и онда чека да види шта ће се даље дешавати са његовом

26 З. Стојановић, *Коментар Кривичног законика : према стању Кривичног законика од 1. децембра 2019. године и према стању законодавства од 15. маја 2022. године*, 12. допуњено изд., Службени гласник, Београд, 2022, 232.

27 А. Илић, „Утицај медија на казнену политику судова“, *Пресџуи и казна: de lege lata et de lege ferenda* (ур. Л. Крон), 2014, 318.

пресудом. Толики распон би у пракси могао утицати да се судије чешће одлучују на изрицање казне од максимално 20 година затвора.

Ми сад видимо на дјелу да је узело маха оно што су још давно дефинисали као «морална паника» и то управо код случајева *йедофилије*. Израз *йедофилија*, како се помиње у извору није у тој мјери био заступљен до 1990-их, када су медијску пажњу изазвали сљедећи случајеви: злоупотреба дјецe од стране свештеника римокатоличке цркве у Ирској, случај белгијског педофила Марка Дутроа (Marc Dutroux)²⁸ и случај С. П. (S. P.) - дјевојчице, која је киднапована сексуално злостављана и убијена. Последњи случај је под притиском јавности довео до доношења прописа, који је познат као «*Сарин закон*», којим је пооштрено кажњавање сексуалних преступника и морали су да се региструју, што је довело до објављивања личних података, а то даље до напада на та лица, чак и оних који су без основа осумњичен као сексуални преступници од стране групе грађана.²⁹

То не треба да чуди, јер прије свега ова кривична дјела изазивају бурне емотивне реакције, ствара се паника у јавности, због чега се продају већи тиражи, који изгледају као позив на линч учиниоца кривичног дјела. Оно што је необјашњиво, а видљиво кроз вјекове је тежња и увјерење јавности да ће строгим кажњавањем се утицати на појединца, мада и не толико извршити сам утицај на осуђено лице, колико је циљ задовољити правду у погледу учињеног зла жртви, а то нас води до одмазде. И оно што се надовеже на такво размишљање је став како ће увођење најстрожијих казни дати ефекта у генералној превенцији. С друге стране, стручна јавност нема привилегију да се води емоцијама, стога увијек покушава приликом доношења измјена КЗ утицати давајући релевантне податке и стручна мишљења, међутим у већој мјери се то не испоштује.

Прави разлог за увођење казне доживотног затвора никако не би требало да буде појачавање репресије зарад смиривања јавности и враћања повјерења да се ствари држе под контролом.

Ако кренемо да истражујемо кроз Републички завод за статистику установићемо кроз Билтен пунољетних учиниоца кривичних дјела објављен 2023. године да су од дана увођења казне доживотног затвора до данас три лица правоснажно осуђена на ову казну (два лица 2021. године, а једно лице 2022. године).³⁰

28 Осуђен на казну затвора, пуштен након три године, након тога киднаповоа шест дјевојчица, сексуално злостављао, четири дјевојчице су преминуле, поново осуђен и његов случај је утицао на промјену условног отпуста.

29 Ђ. Игњатовић, *op. cit.*, 151–152.

30 Кроз новински чланак, будући да је јавност заинтересована за ову врсту санкције можемо да утврдимо да је до данас изречено осам казни доживотног затвора због кривичних дјела убистава и силовања, од чега су три правонажне, а први оптужени коме је изречена ова врста санкције 2021. године је Н.Ј. познатији као „*Малчански берберин*“, а случај се односио на отмицу и силовање дванаестогодишње дјевојчице. <https://www.politika.rs/sr/clanak/563130/Dozivotne-kazne-za-osam-brutalnih-ubistava> 15. март 2024.

3. БУДУЋНОСТ КАЗНЕ ДОЖИВОТНОГ ЗАТВОРА

Као што се може примјетити постоји раскорак између тежње да се створи грађанско друштво, које ће бити хуманије, а при чему свијест појединца мора бити на високом нивоу с једне стране и страха да појединачни издвојени случајеви када починиоци изврше тешка кривична дјела не постану вид несанкционисаног, штавише дозвољеног понашања услијед изрицања кривичних санкција, које се сматрају „преблагима“.

С друге стране кад је ријеч о казни затвора, она се сматра „најдјелотворнијом“ кривичном санкцијом, будући да ефикасно „уклања“ извршиоца кривичног дјела из друштва. Оно што је главни приговор код казне затвора је мијешање учиниоца различитих кривичних дјела, што ствара могућност да једни од других „уче“, а чиме заправо издржавање казне затвора постаје криминогени фактор.

Као један од недостатака доживотног затвора је и трошкови за државу, будући да је неопходно обезбједити здравствени третман и бригу за осуђена лица.

Битно је поменути у овом контексту и термин *йризионизације*, под којим се подразумејева висок степен адаптације на затворске услове, што онемогућује каснију интеграцију у друштво. Баш како се у извору наводи, а са чиме смо сагласни да у основи нема суштинске разлике ако лице буде пуштено након што је издржало раније прописану казну затвора у трајању од 30 до 40 година и ако буде било на издржавању казне доживотног затвора,³¹ па у поодмаклој доби буде пуштено на слободу примјеном условног отпуста, помиловања или амнестије, мада су и ту постојала извјесна ограничења. Поред тешких животних услова, тешко је замислива реинтеграција у друштво, будући да од самог почетка постоји отпор ка друштву и његовим нормама, који се тешко може промијенити.

Тиме су се водили и аболиционисти сматрајући да се аболиционистичка перспектива везује за модел *ресйорайивне йравде*, која настаје због увјерења да појачано казнено реаговање не даје жељене резултате, већ баш супротно доприноси порасту криминалитета.³² Управо кључно код ове врсте казне је програм, односно третман који се проводи у казним установама, а од којег не смију бити искључени ни лица осуђена на казну доживотног затвора.³³

Постоји још једна битна тема, а то је питање казне доживотног затвора и њена будућност кад су у питању малољетни преступници. Као што знамо у законодавству Србије нити малољетницима, нити млађим пунољетним лицима не може бити изречена казна доживотног затвора.

31 З. Стојановић, *op. cit.*, 7.

32 Ђ. Игњатовић, *op. cit.*, 86.

33 Н. Мрвић-Петровић, „Како учинити хуман(и)им доживотни затвор концепта “закључај и баци кључ” на примерима Италије и Холандије“, *Сйрани йравни жи- вой: йтеорија, законодавсйво, йракса*, 3/2022, 408.

Кад је ријеч о малољетним лицима треба рећи да казна доживотног затвора ако је предвиђена могућност условног отпуста није у супротности са Конвенцијом о правима детета из 1989. године, којом се у члану 37 предвиђа да ће се државе потписнице побринути да ниједно дијете³⁴ не буде подвргнуто мучењу или другом окрутном, нечовјечном или понижавајућем поступку или казни, као ни да се не може изрећи смртна казна ни казна доживотног затвора без предвиђене могућности условног отпуста.

Оно што се овдје јавља као једна специфичност да се помињање увођења смртне казне у Србији десило управо након два случаја у којем је кривично дјело убиства извршило млађе пунољетно лице и дијете, односно у случају дјетета се класификује као противправно дјело. Поред тога се у јавности као алтернатива очекује затварање починиоца *барем* у установу психијатријског типа. Истом темом се бавио и професор Бејатовић у свом раду напомињући да мјера обавезног психијатријског лијечењем у установи може да траје неограничено залагајући се за ограничење њеног трајања, односно за могућност да буде изнова изрицана у оправданим случајевима.³⁵

Ради бољег разумијевања изрицања казне доживотног затвора овим лицима поменућемо једно раније истраживање, које је провела организација под називом „Међународна мрежа дјечијих права“³⁶ у којем се помиње да у новембру 2012. године Генерална скупштина Уједињених нација је почела разматрати изрицање казне доживотног затвора према дјечијим позивајући државе да размотре ову врсту казне, при чему је Комитет за људска права позвао на забрану изрицања казне доживотног затвора према дјечијим. Након чега је већи дио држава ЕУ избацио ову казну, а с тим да су сљедеће државе: Кипар, Француска и Уједињено Краљевство задржале ову врсту казне. Кад је ријеч о старосној граници за кривичну одговорност у већини држава Европе је она на 14 година, док су двије крајности видљиве код Шкотске (8 година) и Луксембурга (16 година). Но, не треба доносити пребрзо закључке будући да се у Шкотској починилац не може гонити док не напуни 12 година, а у Луксембургу *Суд за младе* може да примјени мјере које укључују лишење слободе без ограничења старости, што значи и млађима од 16 година.

Поред Луксембурга још двије државе у Европи имају специфичне одредбе кад је ријеч о казни затвора и кривичној одговорности малољетних лица, па тако француски закон предвиђа да дијете са навршених 13 година може бити осуђено из чега произилази да се то поклапа и са годинама кривичне одговорности, али то није баш тако будући да према Кривичном закону Француске дијете може бити притворено и самим тим кривично

34 Под дјететом подразумијева лице млађе од 18 година, осим ако држава потписница законом не одреди граница пунољетност на раније, чл. 1. Конвенције о правима дјетета из 1989. године.

35 С. Бејатовић, „Мере безбедности медицинског карактера (кривичноправни аспект)“, *Crimen: časopis za krivične nauke*, 3/2017, 323.

36 Life imprisonment of children in the European Union, Child Right International Network, 7–9.

одговорно ако се може установити „разборитост“ код дјетета, а тај појам није лимитиран годинама. У Пољској је минимална старост за кривичну одговорност постављена на 15 година, међутим пољски судови могу да изрекну казну затвора и дјеци млађег узраста у случају да се докаже „демо-рализација дјетета“, а иста подразумева доказане криминалне активности.

Кад је ријеч о изрицању казне доживотног затвора према лицима млађим од 18 година највише је фокуса на САД³⁷ и Великој Британији, док је пракса Европског суда за људска права и слободе више усмјерена на пунољетне извршиоци кривичних дјела, будући да су они чешће обрађају, јер већина европских законодавстава не примјењују казну доживотног затвора према дјечи, зато што није ни предвиђена кроз законодавства.

Према извјештају Human Right Watch из 2005. године, којем је претходило двогодишње истраживање стоји како 2225 дјеце преступника издржава доживотну казну затвора без могућности условног отпуста за кривична дјела извршена прије него су имали 18 година. При чему је чак 93% младих извршиоца кривичних дјела осуђено за убиство, од тога 26% за тешко убиство уз навођење да су усуђени у ситуацијама у којима нису били извршиоци, већ саучесници. У истом тексту стоји да поред САД још и Сомалија није ратификовала Конвенцију о правима дјетета и уз напомену да САД дозвољавају изрицање казне доживотног затвора дјечи без могућности условног отпуста.³⁸

Према једном извору Врховни суд САД је у периоду од 2005 – 2016. године радио на ублажавању казни према малољетним извршиоцима кривичних

37 Случај Д.О. (рођен 1993. године), који је у узрасту од 6 година пуцао у школи у Мичигену у своју другарицу из разреда К.Р. у присуству наставника и 22 ученика из пиштоља свог стрица и која је преминула. При чему су према извору у историји америчког правосуђа забиљежени као најмлађа жртва и најмлађи починилац. У овом случају дјечак није одговарао, већ су оптужени његов стриц и двојица мушкараца због посједовања оружја. <https://murderpedia.org/male/O/owens-dedrick.htm> 15. март 2024.

Случај Л.Т. (рођен 1988. године), који је 1999. године убио Т.Е. брутално је претукавши тврдећи при томе да јој је само показивао хрвачке захвате које је видио на телевизији. Он је један од првих малољетника који је 2001. године осуђен на казну доживотног затвора без могућности условног отпуста, да би 2003. године апелациони суд одлучио да преиначи претходну пресуду тако што се узело у обзир да је већ издржао три године затвора и изрекао му годину дана кућног затвора, 10 година условне казне, 1000 сати друштвеног корисног рада, да би 2004. године био затечен са ножем како пријети након чега је судија му условну осуду продужио на 15 година. Већ следеће 2005. године бива оптужен за оружану пљачку и посједовања оружја чиме је прекршио условну осуду, због чега му је 2006. године изречена казна затвора у трајању од 30 година. *A. Monacelli, „Lionel Tate: The Murder of Tiffany Eunick Antonia“, The Criminal Wire, updated oct 7, 2023, https://thecrimewire.com/true-crime/Murderous-Children-Lionel-Tate asp.* 15. март 2024.

38 United States: Thousands of Children Sentenced to Life without Parole, National Study by Amnesty International and Human Rights Watch Finds Majority Face Life for First Offens, 11. 10. 2005. [https://www.hrw.org/news/2005/10/11/united-states-thousands-children-sentenced-life-without-parole asp.](https://www.hrw.org/news/2005/10/11/united-states-thousands-children-sentenced-life-without-parole asp) 15. март 2024.

дјела, будући да је у три предмета *Roper v. Simmons* забранио изрицање смртне казне за дјецу млађу од 18 година, затим у предмету *Graham v. Florida* забранио изрицање казне доживотног затвора без могућности условног отпуста за осуђене у којима није дошло до убиства, да би у предмету *Miller v. Alabama* проширио и на кривично дјело убиства. У конкретним примјерима суд се ослонио на истраживања према којима постоји могућност да се млади промјене, и да су најтежа кривична дјела извршили због незрелости, подложности негативним утицајима вршњака и наглости.³⁹

Из наведеног је видљиво како казна доживотног затвора „има будућност“, иако постоји тежња за поштовањем људских права. С друге стране, постоји и жеља за строгим казнама у случају извршења кривичних дјела у којима су прије свега жртве дјеца или малољетници, али и у оним случајевима у којима су ове категорије лица и извршиоци.

4. ЗАКЉУЧАК

На крају овог рада, можемо примјетити да први закључак који се намеће је да смо се потпуно удаљили од стварне сврхе кажњавања и не ради се довољно системски како би се утицало на осуђена лица да промјене своје ставове и понашање током издржавања казне. Не може се константно поштравати казнена политика зато што се не зна како утицати на осуђена лица, јер није то сврха постојања казни. Оно што је видљиво да јавност увијек сматра да треба још и строжије кажњавати и да уопште се не размишља о сузбијању криминалитета, већ искључиво о одмазди. Мора се радити на томе да се створи систем, којим ће се током издржавања казне утицати на осуђеничку популације, јер није сврха само да се таква лица склоне из друштва сматрајући како се тиме ријешио настали проблем. Евидентно је да проблем постоји, а сад треба пронаћи начин и мјере са којима ће се утицати на осуђена лица. Поред тога потребно је створити бољи програм за лица осуђена на краће казне затвора, да по изласку из затвора се не враћају поново вршењу кривичних дјела, неки јер немају других опција, а други јер су „стекли нове вјештине“ током издржавања казне које ће сад примјенити.

И за крај потребно је изнаћи рјешење како се носити са лицима која представљају реалну опасност за друштво, а чију су случајеви екстремни и ријетки, рекли бисмо *изоловани случајеви*, а због којих је неопходно обезбједити разуман степен заштите и друштву као цјелини. У таквим ситуацијама само примјена казне доживотног затвора није рјешење, јер таквим лицима је неопходно пружити посебну врсту третмана, као и лицима која се по старосној структури убрајају међу дјецу и малољетнике, но исто важи

39 Juvenile life without parole (jlwop) <https://jlc.org/issues/juvenile-life-without-parole.asp>. 15. мај 2024.

и за млађа пунољетна лица. Уз примјећивање да је дошло до пораста извршења противправних дјела од стране дјече и то посебно је примјетно да се противправна дјела врше непосредно пред 14. рођендан, односно пред могућност да та лица буду кривично одговорна, а посебно забрињавајуће је да извршавају тешка кривична дјела.

ЛИТЕРАТУРА

- Бабић М., Марковић И., *Основи кривичной ѡрава : оиштин и ѡособни дио*, 1. изд. Факултет за безбедност и заштиту, Бања Лука, 2008.
- Бејатовић С., „Мере безбедности медицинског карактера (кривичноправни аспект)“, *Crimen: časopis za krivične nauke*, 3/2017.
- Димовски Д., Вујачић М., Јовановић М. „Доживотна казна затвора – законодавство Србије и међународни стандарди“, *Правна ријеч*, 2019.
- Игњатовић Ђ., *Криминолоија*. Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2021.
- Илић А., „Утицај медија на казнену политику судова“, *Преступи и казна: de lege lata et de lege ferenda* (ур. Л. Крон), 2014.
- Илић Г., „Маргиналије о казни доживотног затвора, условном отпусту и људским правима“, *Казнена реакција у Србији IX гео* (ур. Ђ. Игњатовић), Правни факултет, Универзитет у Београду, Београд, 2019.
- Коларић Д., „Доживотни затвор: *pro et contra*“, *Правни живои: листи за ѡравна ишћања и ѡраксу*, 9/2015.
- Monacelli A., „Lionel Tate: The Murder of Tiffany Eunick“, *The Criminal Wire*, updated oct 7, 2023, <https://thecrimewire.com/true-crime/Murderous-Children-Lionel-Tate>
- Мрвић-Петровић Н., „Како учинити хуман(и)им доживотни затвор концепта «закључај и баџи кључ» на примерима Италије и Холандије“, *Стирани ѡравни живои: тиорија, законодавство, ѡракса*, 3/2022.
- Радуловић Д., „Дуготрајни или доживотни затвор“, *Ревиија за криминолоију и ривично ѡраво*, 1-2/2020
- Симовић Т. З., *Казна доживотной затвора у Рејублици Србији: диѡломски раг*, Факултет Безбедности, Београд, 2020.
- Стојановић З., „Систем казни у кривичном праву Србије и потреба његовог даљег усавршавања“, *Казнена реакција у Србији, V гео* (ур. Ђ. Игњатовић), Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2015.
- Стојановић З., *Кривично ѡраво - општи део*, 19. издање, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2012.
- Стојановић З., *Коменшиар Кривичной законика : ѡрема стићању Кривичной законика од 1. децембра 2019. ѡдине и ѡрема стићању законодавства од 15. маја 2022. ѡдине*, 12. допуњено изд., Службени гласник, Београд, 2022.
- Стојановић З., *Кривични законик : ѡрема стићању законодавства од 1. децембра 2019. ѡдине: нова решења у Кривичном законик у Србије*, Службени гласник, Београд, 2022.

- Стојановић З., *Кривично право*, 11. измењено изд. Службени гласник, Београд, 2022.
- Филипчић К., *Life imprisonment in Slovenia*, Правни факултет, Универзитета у Љубљани, 2019.
- Ђоровић Е., „Доживотни затвор и условни отпуст у кривичном праву Србије: нека питања и дилеме“, *Ревизија за криминологију и кривично право*, 1/2021.

ПРАВНИ ИЗВОРИ

- Европска конвенција о заштити људских права и основних слобода од 04. 11. 1950. године.
- Конвенција УН-а о правима дјетета од 20. новембра 1989. године.
- Римски Статут Међународног кривичног суда од 01.07.2002. године.
- Кривични законик Републике Србије («Службени гласник РС», бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019).
- Кривични законик Републике Српске («Сл. гласник РС», бр. 64/2017, 104/2018 - одлука УС, 15/2021, 89/2021, 73/2023 и «Сл. гласник БиХ», бр. 9/2024 - одлука УС БиХ).
- Кривични законик Црне Горе («Сл. лист РЦГ», бр. 70/2003, 13/2004 - испр. и 47/2006 и «Сл. лист ЦГ», бр. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 - др. закон, 40/2013, 56/2013 - испр., 14/2015, 42/2015, 58/2015 - др. закон, 44/2017, 49/2018 и 3/2020).
- Казнени закон Хрватске („Народне новине, бр. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23).
- Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине («Сл. новине ФБиХ», бр. 36/2003, 21/2004 - испр., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016, 75/2017 и 31/2023).

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ

- Life imprisonment “ <https://www.penalreform.org/global-prison-trends-2021/life-imprisonment/>
- New factsheet on life imprisonment and the ECHR, <https://www.coe.int/en/web/portal/-/new-factsheet-on-life-imprisonment-and-the-echr>
- European Court of Human Rights rules that irreducible life sentences violate human dignity, <https://www.hrlc.org.au/human-rights-case-summaries/2017/8/23/european-court-of-human-rights-rules-that-irreducible-life-sentences-violate-human-dignity>
- Case Watch: European Court Ruling on Life Sentences Sets New Standard, Marion Isabel од 19. јула. 2013. <https://www.justiceinitiative.org/voices/case-watch-european-court-ruling-life-sentences-sets-new-standard>

The European Court of Human Rights reverses its position on the UK's life-sentencing regime, *Hutchinson v. the United Kingdom* (application no. 57592/08) [2016] ECHR 021 (January 2017) <https://www.hrlc.org.au/human-rights-case-summaries/2017/8/23/the-european-court-of-human-rights-reverses-its-position-on-the-uks-life-sentencing-regime>

International Criminal Court,

https://www.icc-cpi.int/cases?f%5B0%5D=accused_states_cases%3A358&field_defendant_t=All

Дневник, Хроника, „Мештани лединаца и после 13 година памте језив злочин: Младен брутално силовао и убио девојчицу из комшилука кућа до данас пушта као уклета“

<https://www.dnevnik.rs/hronika/mestani-ledinaca-i-posle-13-godina-pamte-jeziv-zlocin-mladen-brutalno-silovao-i-ubio>

Политика, Хроника, „Доживотне казне за осам бруталних убистава“ <https://www.politika.rs/sr/clanak/563130/Dozivotne-kazne-za-osam-brutalnih-ubistava>

Murderpedia, „Dedrick Owens“, [https://murderpedia.org/male.O/o/owens-dedrick.htm](https://murderpedia.org/male/O/o/owens-dedrick.htm)

United States: Thousands of Children Sentenced to Life without Parole, National Study by Amnesty International and Human Rights Watch Finds Majority Face Life for First Offens, 11. 10. 2005. <https://www.hrw.org/news/2005/10/11/united-states-thousands-children-sentenced-life-without-parole>

Juvenile life without parole (jlwop) <https://jlc.org/issues/juvenile-life-without-parole>

Bojana Knežević*

LIFE SENTENCE – REPRESSION, PREVENTION OR ON THE VERGE OF REINSTATING THE DEATH PENALTY

Summary

In this paper, as follows from the title itself, we will deal with the purpose of life imprisonment, which is becoming more and more present in the criminal legislation of the countries of the world, which deserves special attention in scientific circles as well. The question arises whether its purpose is to act preventively, or whether it is a “humane” substitute for the death penalty and why we rely so much on this punishment with the aim of “saving” society from “irreparable” criminals. It will not be possible to deal with this punishment without touching on the death penalty. The

* Master of law, specialized field of criminal law, kbojana639@gmail.com.

paper will focus on the reasons for the introduction of life imprisonment in the legislation, as well as the judgments of the European Court of Human Rights with the aim of investigating the view of this court on life imprisonment. We will also touch on the Rome Statute, which foresees the possibility of imposing a sentence of life imprisonment, although it has not been imposed so far. After that, we will pay attention to the criminal legislation of Serbia and the changes to the Criminal Code from 2019, when the sentence of life imprisonment was returned to the legislation, as well as the role of the public in making changes. Special attention will be paid to the resocialization of those sentenced to life imprisonment, as well as minors and children, that is, there will be talk about the age limit for criminal responsibility.

Keywords: life imprisonment, death penalty, prevention, criminal liability, parole.